

Ösjö-Emma

Emma Lovisa Karlsdotter

Originallet tillhör Fläckebo Hembygdsförening.

Ösjö-Emma

Emma Lovisa Karlsdotter

1847-06-25 - 1924-08-06

Ösjö-Emma är en legend i Fläckebo socken, så det kändes spännande att försöka följa hennes liv från födseln till sin död. Resan börjar i Skultuna socken och slutar i Fläckebo socken. Hon verkar ha varit en stark kvinna både fysiskt och psykiskt, hon fick verkligen kämpa, som de flesta andra på den tiden det begav sig. Vi skall tänka på att det inte fanns någon direkt väg till Öjesjön, där hon bodde sista tiden i livet, utan det var bara att utnyttja "apostlahästarna" när hon skulle ta sig närmare byn.

Se även **Dokument till sockenkartan "8 Ösjötorp"**

Häftet är ihopsatt av Hans E. Larsson, Västerås-Barkarö, med rötter från Sätra Brunn genom farfadern Georg Larentius Larsson, född i Asplund och fadern Georg Helge Larsson, född på hemmanet Skogen i Kila socken.

Fakta har hämtats främst från husförhörslängder, födelse- och dödböcker.

Andra uppgifter är omtalade och berättade av Jan Carlsäter i Vevde och Rolf Eriksson i Björkbacken m.fl.

Bilderna på sidan 6 och 7, från Gillfors i Skultuna har Stig Svärd i Skultuna försett mig med, stort tack till honom.

Bilden från Nyfors på sidan 8 har Anette och Rune Berglinn, Skultuna, bidraget med, tack även till dom.

Vissa kartdelar är från Svanå arkivet.

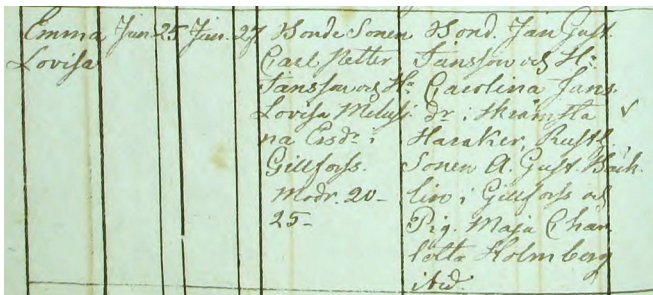
En artikel i "Länstidningens Jul 1963" (VLT) av Ture Blom finns i sin helhet längst bak i häftet.

Gillfors rusthåll

Emma Karolina Carlsdotter föddes i Skultuna socken vid gården Gillfors den 25 juni 1847.

Fadern var bondsonen Carl Petter Jansson, modern Lovisa Melusina Ersdotter, 23 respektive 21 år.

Ett utdrag ur Födelseboken för åren 1829-1860, visar att fadern var Carl Petter och modern var Lovisa Melusina, här får vi bekräftat att Emma föddes den 25 juni 1847 och döptes två dagar senare, den 27 juni.

Vi får även veta vilka som var faddrar vid dopet, nämligen Bonden Jan

Gustaf Jansson, hans hustru Carolina Jansdotter i Skramsta, Harakers socken. Rusthållarsonen A. Gustaf Bäcklin i Gillfors och Pigan Maja Charlotta Holmberg Gillfors.

Emma Karolinas farfar var Hemmansbrukaren Jan Jansson född 1793 i Haraker, farmodern Greta Andersdotter född 1791 i Skultuna. Emmas far Carl Petter född 1824, hade två bröder och en syster.

Emmas morfar och mormor var Rättaren Jan Eric Jansson född 1808 och Stina Ohlsdotter född 1785, båda födda i Skultuna socken.

Lovisa Melusina flyttade till Gillfors 1846, giftermålet med Carl Petter förättades den 1 januari 1847, han Bondson från Gillforss och hon Piga vid Hägervalls mosse.
Brudens föräldrar: Bonden Eric Jansson och Hustru Stina Olsdotter i Sohlberga.

Detta kan vi se nedan i utdraget från Vigselboken för Skultuna 1840-1859.

Carl Petter Jansson den 1 ^{te} Jan. 1847. og Lovisa Melusina Olsdr.	Han Bondson fr Gillfors og hon Piga vid Hägervalls mosse	Bonden Eric Jans. son og H ^{ustru} Stina Olsdr i Sohlberga.
--	--	--

Gillfors

Carl Petter och Lovisa Melusina gifte sig 1 januari 1847 och Emma Lovisa föddes den 25 juni samma år. Dom bodde hemma hos Emmas farfar och farmor vid födseln, men flyttade därefter till eget boende vid Nygård, väster om Hägervallen.

Nygård

Här vid Nygård föddes ytterligare två döttrar och en son mellan 1848 och 1851, men dessvärre dog modern Lovisa Melusina den 15 december 1853, Emma var då sex och ett halvt år och yngsta dottern Thekla Josefina endast två år.

Den moderslösa familjen flyttar till Hägervallen och torpet Försvarslöse, men fadern Carl Petter orkar nog inte ned att sköta fyra små barn ensam, han flyttar till Stockholm och blir militär i Svea Lifgarde.

Barnen blir bortadopterade, Emma Lovisa och yngsta systema Thekla Josefina kommer till farfar och farmor som nu bor i Lilla Bergboda, Gårdtorp.

Emma Lovisa blir nu 15 år och då är det dags att söka sig en försörjning och hon flyttar till Busstorp i Tibble och blir där tjänsteflicka.

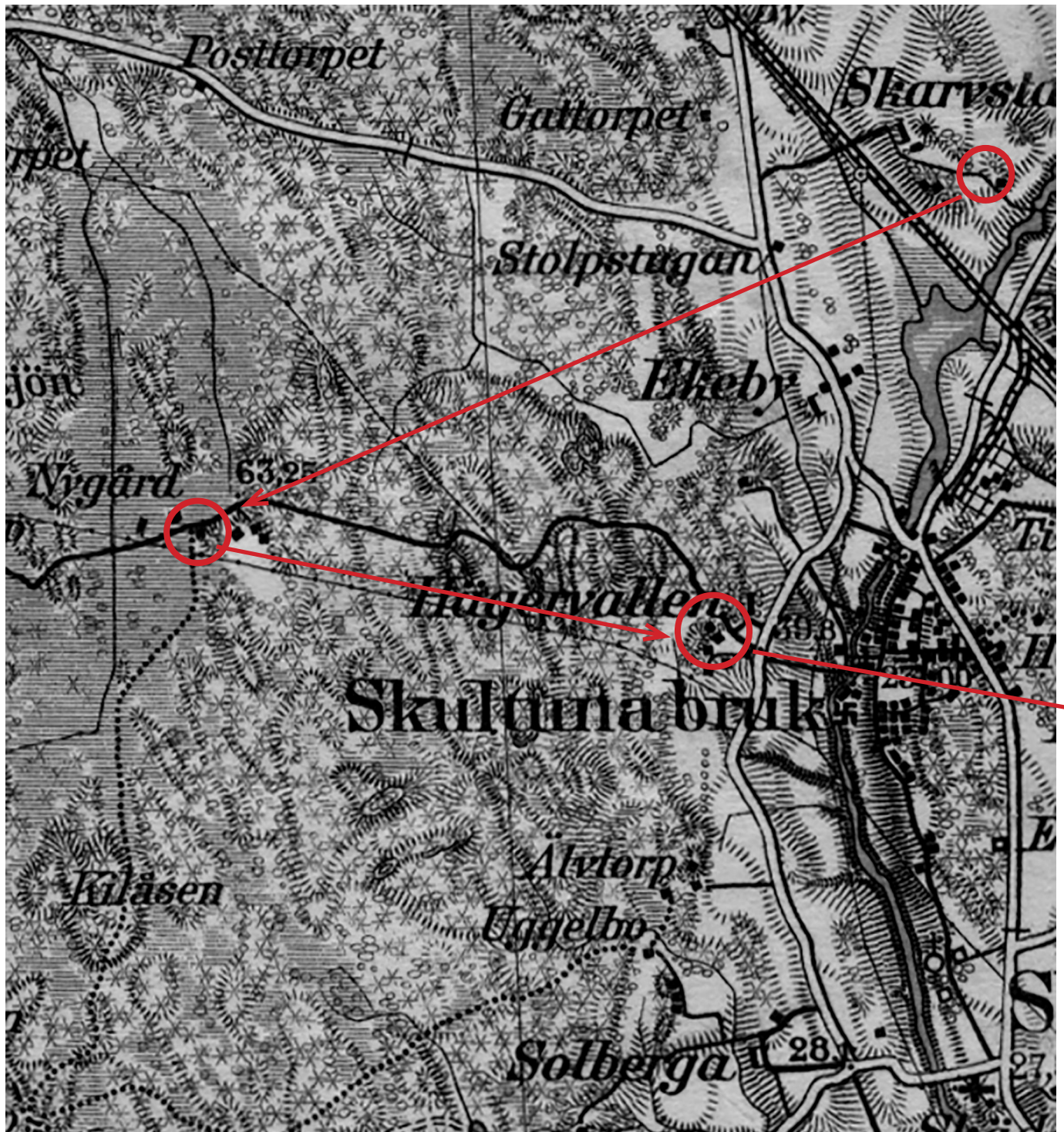
Emma blir kvar i Busstorp ett år och flyttar 1863 till Kåhltorp på Berga Egor och tituleras nu Piga

1864 flyttar hon vidare, nu till Böhle och efter ytterligare två år bär det av till Kattbo, som inte ligger så långt från Böhle.

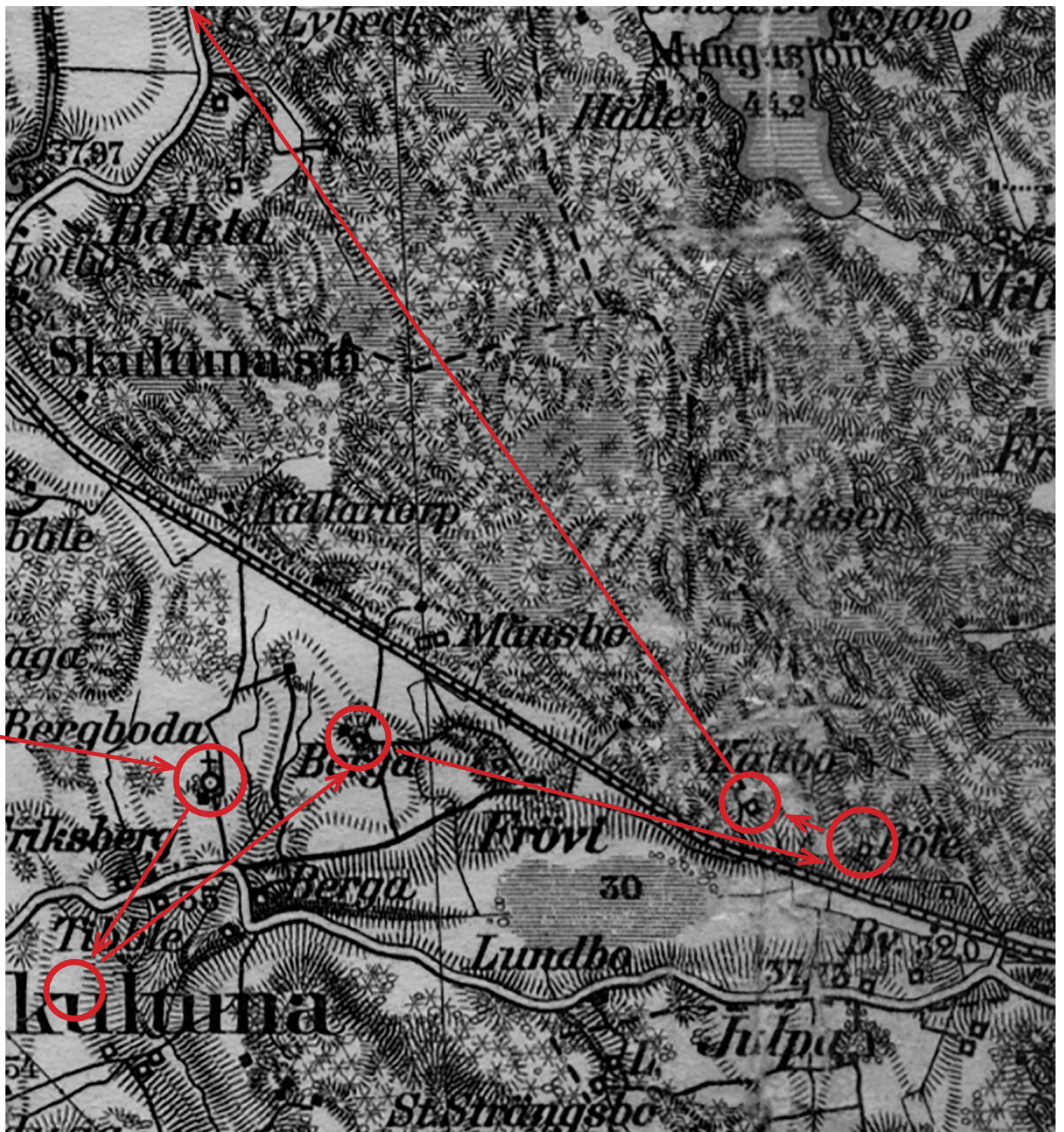
Nu närmar sig slutet på boendet i Skultuna socken, för 24 oktober 1867 bär det iväg till Kila socken.

Här ser vi Emma Lovisas flyttvägar inom Skultuna socken, från födelseplatsen vid Gillfors till Nygård vidare till Hägervallen, Bergboda, Tibble, Källartorp, Böle, Kattbo och sedan till Kila socken.

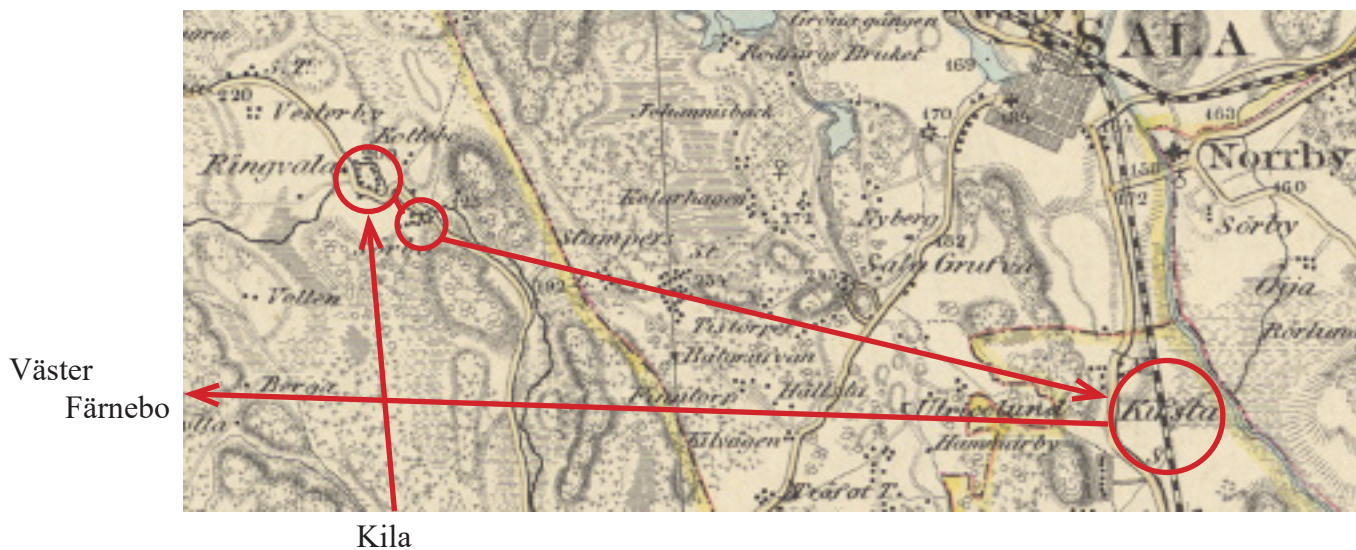
Kila socken

Kila socken

Emma Lovisa Karlsdotter har nu bytt socken till Kila och hamnade i Ringvalla den 24 oktober 1867 och blir piga hos Anders Gustaf Hellström och hustrun Sara Katrina Bolin på hemmanet Ringvalla N:02.

Som vanligt var förr, så flyttade man i oktober i den så kallade "Slankveckan" och sökte lyckan på det nya stället, kanske lite bättre förhållande och lite mer i lön. Så Emma flyttar vidare den 24 oktober 1868.

Hon flyttar till Sörbo, strax sydost om Ringvalla, där hon registreras i handlingarna en vecka senare hos Lars Petter Hedström ovh hustrun Carolina Christina Öhström, hit kom hon den 1 november 1868.

Inte heller här blev hon kvar mer än ett år, så 24 oktober 1869 flyttade hon till Kivsta No: 3 till Jan Jansson och hustrun Stina Persdotter.

Emma verkar vara en rastlös människa eller också var det brukligt att flytta varje år, för Emma tycks ha fått nog av Kila socken, nu bär det av till Väster Färnebo för att söka lyckan.

Västerfärnebo socken

Till Berg Boställe i Forsby Rote i Västerfärnebo socken kom Emma Lovisa den 20 november 1870.

Hon får anställning hos Kronolänsman Carl Johan Lehnberg, vilken var änklings sedan ett år tillbaka.

Inte heller Västerfärnebo verkar vara så bra så året efter den 30 oktober 1871 flyttar hon till Sala.

Var i Sala hon hamnar förtäljer inte historien, för hon verkar inte finnas i några handlingar.

Nästa uppgift på Emma Lovisa är att hon föder en oäkta son, Carl Theodor den 11 mars 1872, enligt födelseboken, och det i Sörbo i Kila socken, det var ju där hon bodde 1868-1869.

10	Carl	Ullars	11	Ullars	17	Fröken Emma	Sandbonden Carl	24-8-16
Oäkta	Theodor					Sofia Carl	Petter Södergren	gl.
1:sta						Joni Sörbo.	i Sörbo och hant	ott.
						20	Fröken Sofia Ullat	14/9
							Hilda em dotter	
							Jamt drängen	
							Carl Ullat	
							Carl Joni Berg	
							och Fröken Ullat	
							La Josefina Jo-	
							hann Joni Sörbo	

Emma hittas inte på den adressen men en av faddrarna var hennes bror Carl Fredrik Carlsson i Berga.

Det är lite förvirrat ett tag, men som det verkar så finns ett begrepp "Fattigrotarna" i Kila och under det olika rotar, där Lösroten är en sådan och under det finns Sörbo, där Emma och Carl Teodor bor.

Högst upp på sidan 371 i husförhörsboken står det "Lösroten: Personer hvilka väl stå (gran) skrifna i socknen, men dels vistas å annan ort dels saknar stadighemvist eller lagstädes tjenst."

Som vi ser nedan så flyttar Emma och sonen Carl Theodor från Lösroten i Kila socken till Fläckebo socken, så då måste dom ju ha bott där, om det var en kortare tid så att det ej blev bokfört av den anledningen eller vad som gjorde henne oanträffbar är en gåta för sig.

Utflyttningslängden *Kila B:4 bild 15* för åren 1874-1894.

1876-11-03

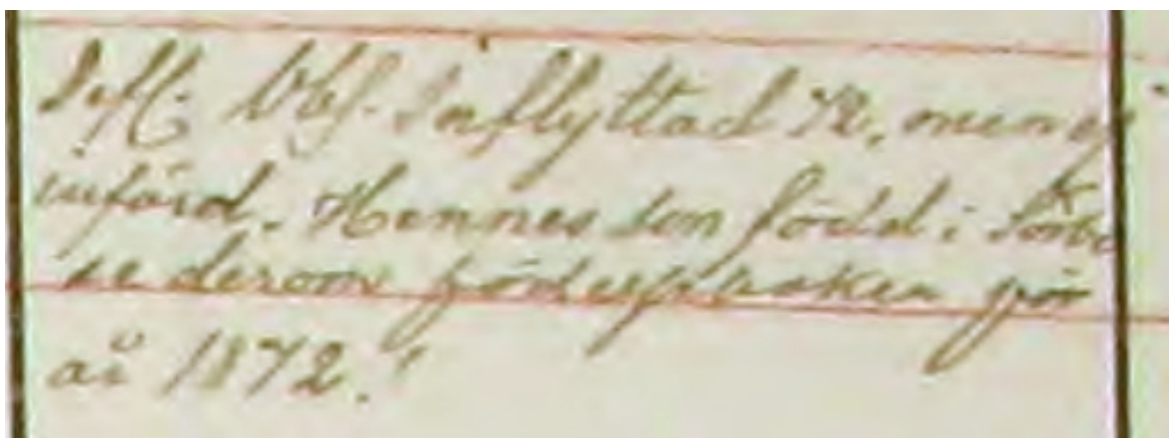
Vänstra kolumnen är löpnummer i längden. 3/11 är utflyttningsdagen, 373a är sidan i husförhörslängden. Näst sista kolumnen är platsen varifrån hon flyttat och sista kolumnen till platsen hon flyttar till.

Men först tittar vi i husförhörslängden...

Kila AI:20a, 1876-1885, bild 382, sid. 373, Lösroten, Sörbo.

Pigan	Emma Lovisa Carlsdotter	*1847-06-25	Skultuna
	Flyttat från:	"Finnes ej införd i gamla boken"	
	Flyttat till Fläckebo	1876-11-03	Utfl.attest: 88
Hennes oäkta			
Son	Carl Theodor	*1872-03-11	Kila
	Flyttat till Fläckebo	1876-11-03	

Anmärkning:

Infl. abs. (absens = ej närvarande /vid husförhöret/) Inflyttad 1872, men ej införd. Hennes son född i Sörbo (Kila socken) se därom födelseboken för år 1872.

Dom kom till Fläckebo socken den 3 november 1876, där Emma blev piga i Röstberget på Skillbergs ägor hos Torparänklingen Johan Erik Eriksson född 1841 i Malma. Han hade döttrarna Ida Karolina född 15 december 1872 i Vesterfärnebo och Hilma Ottilia född den 30 maj 1875 i Fläckebo, från första äktenskapet. Ida Karolina flyttar 1884 till farfar och farmor, fiskaren Erik Olsson och Greta Stina Jansdotter på Axholm. Hilma Ottilia dör 30 december 1879.

Hans första hustru, Karolina Sandberg, dog den 13 mars 1876.

Röstberget eller Ormdalen som det kallas i dag är väl tillbyggd sedan Emma Lovisa och Johan Erik bodde där; men idyllen är nog sig lik.

Emma var 29 år när hon kom till Röstberget och Johan Erik 35 år, men dom kände varandra sedan tidigare, för i början av september kröp dom ner i sänghalmen ihop och fixade till ett barn. Så när Emma kommer till Röstberget är hon gravid och dom gifter sig året därpå, den 19 maj 1877. Familjen bestod nu av fem personer, Emma och Johan Erik, hans två döttrar och Emmas son Carl Theodor.

Familjen utökades först med sonen Johan Julius född 9 juni 1877 sen med döttrarna Elin Amalia född 11 maj 1879 och Hilma Ottilia född 23 december 1881.

Det verkar vara vanligt förr att ett barn döptes med samma namn som ett föregående barn med samma namn dött. För som vi ser så dör Johan Eriks dotter Hilma Ottilia 1879 och deras gemensamma dotter Hilma Ottila föds 1881.

Lyckan blev ej så lång, för Johan Erik dör den 15 mars 1884 och Emma Lovisa blir ensam med fem barn, inkluderad Johan Eriks dotter Ida Karolina, som flyttar till farfar och farmor efter faderns död, som vi kan se ovan.

Inte nog med det, Emma var höggravid och födde ytterligare en dotter 2 månader efter Johan Eriks död, Thekla Elisabeth, den 20 maj 1884.

Emma Lovisa får ytterligare en dotter med okänd fader, Agnes Augusta född 19 mars 1889

Denna byggnad i förfall bör ha funnits på Röstberget vid tidpunkten dom bodde där.

Emma var en stark kvinna efter alla motgångar i livet, hon håller ihop sin familj men äldsta sonen Karl Theodor flyttar till Västerfärnebo 24 oktober samma år, 1889, han var nu 15 år och skulle klara sig själv. Han blir dräng hos August Verner Johansson i Rävsko. Efter Karl Theodors flytt tar Emma de övriga fyra barnen och flyttar till Vånkarbo.

Jordkällaren var välbyggd och bör kunna användas än i dag, med lite reparation.

Här i Vånkarbo blir hon kvar till 1892, då hon flyttar till Rökedalen. Samma år, så var det dags för sonen Johan Julius att ge sig ut i världen och söka lyckan, han flyttar till Prestgårds ägor, Hagen och blir dräng åt Gottfrid Strömberg.

Vid kanten av Stora Toftsjön vid Rökedalen bor Emma med sina fyra döttrar under sex år, 1892-1898, äldsta hemmavarande dottern, Elin Amalia, flyttar 1895 till Höktorp i Haraker socken och blir piga åt Rättaren Johan Gustaf Bergström. Dottern Hilma Ottilia flyttar till Ramnäs den 1 november 1897.

1898 flyttar Emma och de två yngsta döttrarna till Grindstugan, som låg efter vägen ”Sju backar lång”, väster om dagens Björkbacken.

Vägen i mitten kallades för 7-backar lång och den svänger åt vänster borta vid björkarna och vidare upp för sina sju höjder. Grindstugans plats är svår att se i dag men den låg under riset till vänster i bilden.

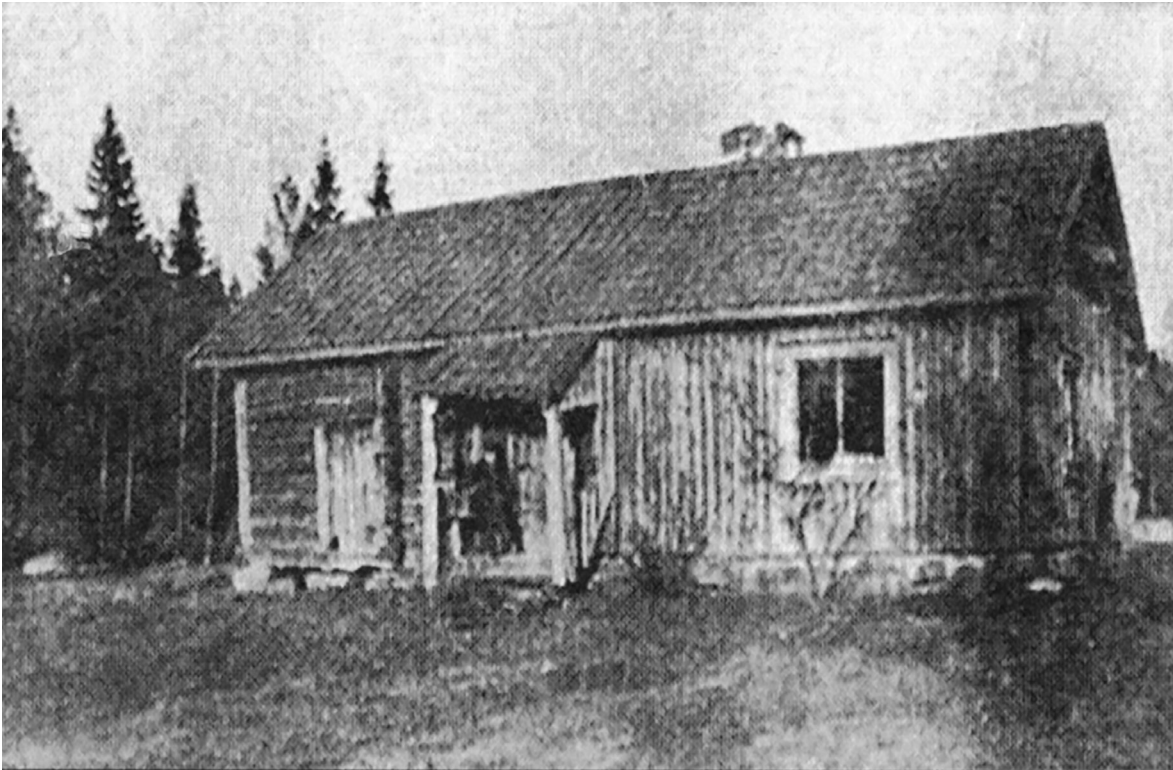
Den 29 oktober 1901 flyttar dottern Thekla Elisabeth Eriksson till Stockholm, så nu är dom bara två i familjen, Emma och yngsta dottern Agnes Augusta och dom flyttar under november-december 1901 till Öjesjön och Ösjötorp.

Öjesjön sedd från Ösjötorp

Ösjötorp

1901-1922

Ösjötorp omkring 1920, man kan urskilja Emma Lovisa sittande i entrén.

Foto: Okänd

När Emma Lovisa och dottern Agnes Augusta kom till Ösjötorp november-december 1901, bodde sonen/Torparen Johan Julius Eriksson där, han var född 9 juni 1877 och kom från V. Våla 20 mars 1901 och flyttade 14 januari 1903 till Västerås.

Alltså Emma Lovisa och dottern Agnes Augusta flyttade hem till sonen/brodern Johan Julius och dom bodde ihop i drygt ett år men nu är det bara mor och dotter kvar på skogen, det fanns ingen väg till Öjesjön på den tiden, men ett stigsystem fanns över hela skogen så det var nog ganska lättgånget, men ändå, det var långt till de närmaste gårdarna, Axholm och Rörbo. Det fanns visserligen bofast befolkning på norra sidan av sjön, på Västerfärnebosidan, men vilken kontakt dom hade med varandra är oklart för det lär ha skrikits och svurits frisk över sockengränsen.

Lite konstigt kan man tycka för i ödemarken var man väl behov av varandra, men Emma var kanske lite svår att ha med att göra.

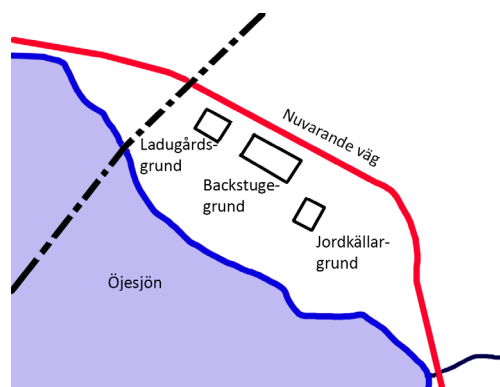
Den muntliga traditionen har att berätta enligt Erik-Ers Erik i Vevde, att Emma i Ösjötorpet satt och grälade/skrek över sjön med Sofia Lindholm, på V. Färnebosidan, vilken verkade vara ogift och ärvt 1/16 mantal Ösjön efter sin fader Johan Lindholm, hon betecknas "ägarinna" och kanske kände sig lite "för mer" än Emma, som levde ett backstuguliv på sitt torp, vilket var ett helt annat liv.

De första uppgifterna som framkommit angående Ösjötorp är från 1691 då Matts Olofsson med hustru Kersten bodde där. Det dök upp en dotter Anna 1699 eller 1700, om hon föddes då är osäkert, hittas ej i "Födelseboken" och hon har efternamnet Eriksson så kanske inte Matts var far till henne.

Ett utsnitt ur en karta från 1763-66, ser vi gårdstunet invid Öjesjön. Det visar två stugor på stället dels en Backstuga och även en gammelstuga.

En skiss på dagens Ösjötorp. Den avlånga grunden, där Backstugan stod och gammelstugan stod uppe på jordkällaren, det syns grundstenar på källarkanten som visar på det.

Här blir Emma kvar i 21 år, dottern Agnes Augusta flyttar till Stockholm 14 november 1907.

Emma bor nu ensam i Ösjötorp men efter ett år så flyttar Anders Gustaf Bjurström in hos Emma, han står som Inhyser, om det är det samma som dräng så bör hon ha fått en del hjälp. Han blir kvar ett år, 1908-1909.

Emma pysslade säkert om sitt torp för att få det så hemtrevligt som möjligt, en rejäl och fin spis var väl det viktigaste i torpet, dels för matlagning och dels för värmeållningen i stugan.

Bilden till vänster och de på nästa sida är från dagens stuga vid Gammelgården på Granudden.

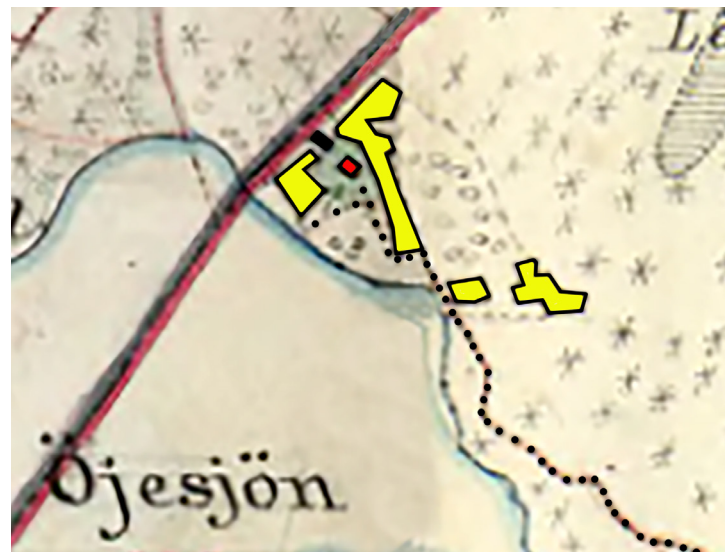

Det verkar inte som att Emma kände sig ensam vid torpet, hon hade fullt upp med allehanda ting, djuren skulle skötas, bär och svamp plockades naturligtvis och anrättades inför vinter för eget bruk, hon lär väl ha haft ett potatisland och ett grösaksland, vet ej om det fanns fruktträd, inga sådana träd syns i dag i alla fall, det kanske kommer fram efter den utlovade röjningen på stället. Foder till vintern måste anskaffas, hon hade en ängsslog vid Rörbosjön som hon slog själv, att hantera en lie var inget problem för Emma, hon räfsade, bar ihop och stackade höet. På vintern lånade hon en häst av någon bonde och körde hem höet till Ösjötorp.

Även runt Ösjötorp hade Emma ängar som hon slog och det finns fortfarande stengärdesgårdar synliga runt där ängarna var.

På kartan till höger ses ängarna i gult, stigen i rött med svarta prickar, torpstugan i rött och uthuset/ladugården en svart rektangel.

Det tjocka röda strecket till vänster är sockengränsen mot Väster Färnebo.

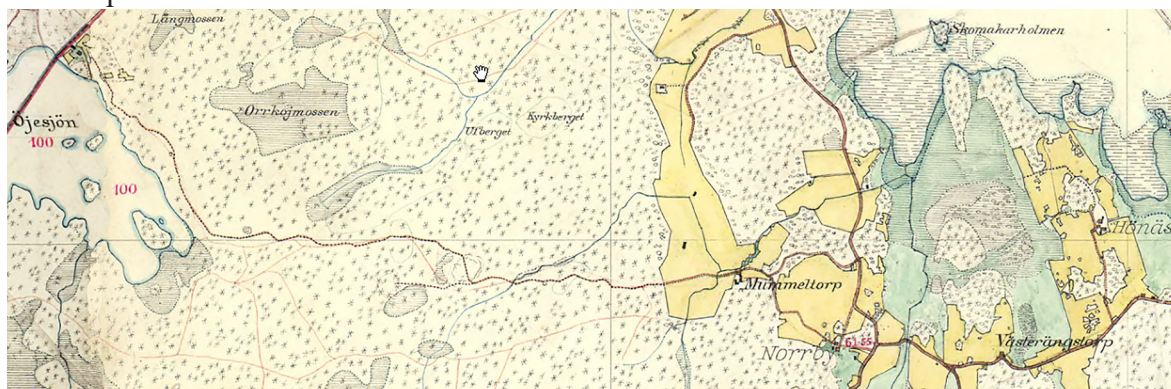

Emma var väldigt mån om varenda litet grässtrå som växte runt hemmanet. Det berättades av ett barnbarn att när hon och en kamrat kom på besök från Stockholm, så blev Emma naturligtvis glad åt besöket. Flickorna fick gå till fots genom skogen för att komma fram till Ösjötorp och stigarna var lite leriga så dom gick på dikeskanten och det gillades inte av Emma för efter en stund sa hon...

- Ocka tokdjävlar.
- Vilka då? frågade dotterdottern.
- Jo, ni. Ni har trampat ner i åkern.

Det gick inte an att trampa ner ett endaste grässtrå, det skulle sparas till vinterförrådet.

För att ta sig till Öjesjön, i alla fall fram till 1920-talet, var det bara att gå. Som vi ser på kartan nedan så gick det en stig från landsvägen vid Älvkullen, förbi Norrby - Mummeltorp genom skogen fram till Öjesjön och sedan följa sjökanten fram till Ösjötorp, Det blir en sträcka på cirka 4 km.

Emma hade två kor och en kviga och det var handmjölkning som rådde på den tiden, kanske tillverkade hon smör och ost av mjölken för hon och eventuellt en katt kunde inte dricka upp mjölk av två kor, i och för sig så fick väl någon eventuell kalv sin beskärda del.

Ibland fick hon besök av soldatsonen Edvin Brask som hjälpte henne med vedhuggning och diverse småsysslor och hade många historier att berätta.

En gång då Edvin var på besök hos Emma höll hon på att baka och bad honom gå ut i boden och hämta ett spett. När han kom insläpandes med ett järnspett, blev hon både road och arg.

- Jag ha då aldrig sitt en token tokjävel! Ha du nånsin sitt att dom ha järnspett nä dom baka? Så han fick gå ut i boden och byta till ett träspett, vilken skulle användas att hänga upp brödet i taket med.

Handmjölkning av en mager ko, som det gick till förr i en ladugård.

OBS! Det är ej Emma som sitter och mjölkar på bilden

Som ni ser så var Emma lite rå i talessättet, men det var nog inte så illa ment för det fanns en viss humor i det hela.

Särskilt kristlig var hon nog inte, men hon spelade någon psalm på sitt munspel på söndagarna i alla fall och kanske gluttade hon till i bibeln också.

Emma gick barfota från tidig vår till sena hösten, kanske för att inte slita på några skor, en onödig utgift, men när hon någon gång var tvungen att gå till byn så satte hon på sig ett par strumpskäft, hon kände sig mer klädd då.

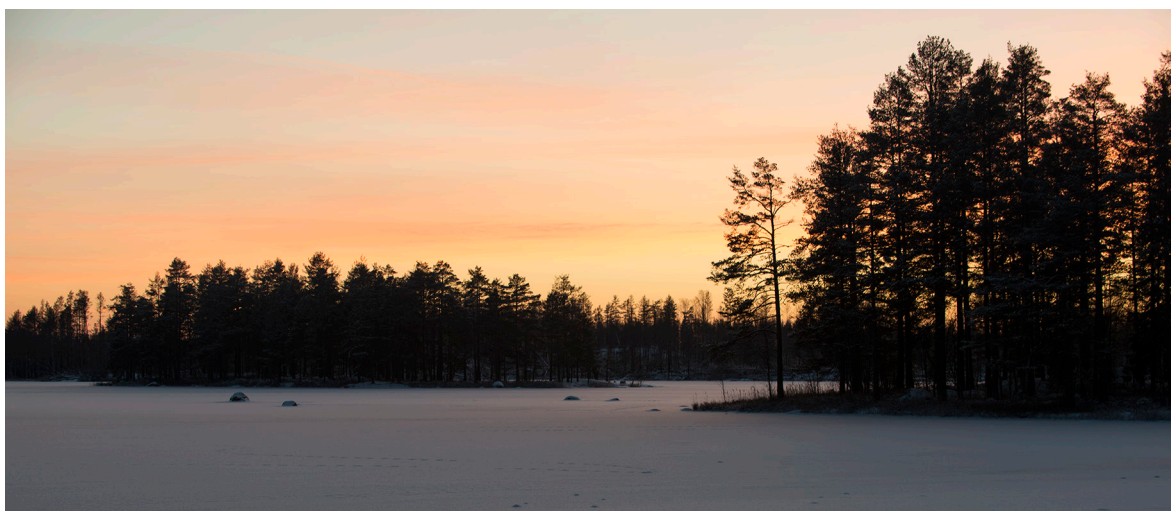
När man tänker bakåt i tiden så känns allt så hårt och slitsamt och det var det naturligtvis också, men det var nog inte någon stressig vardag, som det är nu. Solen sken ju även på den tiden och gick ner i väster på andra sidan Öjesjön. Blommor växte då som nu, fjärilar, bin och humlor flög runt och samlade nektar, fåglarna sjöng, korna råmade, inga flygplan som störde idyllen, men såklart det fanns väl både mygg, knott och broms som infekterade omgivningen.

Makaonfjärilen fanns kanske även på Emmas tid...

... liksom påfågelläga

Hur var det att bo vid Öjesjön på vintern då? förmodligen lite mer besvärlig om det var alltför kallt, då gällde det att ha ett gott vedförråd att ta till, inte säkert att torpet var så välisolerat. Var det mycket snö så fick hon skotta sig fram till ladugården och andra ställen dit hon behövde använda.

Hur hon fixade vattenfrågan är döljt i dunklet, det har ej hittats någon kallkälla, det fanns visserligen en bäck som gick att använda, men förmodligen fick hon hacka en vak i sjön och hämta sitt och kornas vatten där, ej så långt att gå men hinkarna var tunga och stigen hal, bäst att gå försiktigt så att allt vatten kom fram till husen.

Fisket i sjön var nog bra, så hon bör väl ha använt den födökroken också, men jag är inte så säker på det för hon hade visst rejäl respekt för vatten.

Soldaten Brask och sonen Edvin höll på att reparera Färjebron när Emma skulle över. De hade lagt ut några plankor i bredd som gående och cyklister kunde nyttja. Hon vågade inte gå över så Braskarna var tvungna att leda henne över och väl på andra sidan stod inspektorn vid Svanå bruk som raljerade över Emmas beteende. Emma var ingen vän med överheten så han fick en rejäl utskällning.

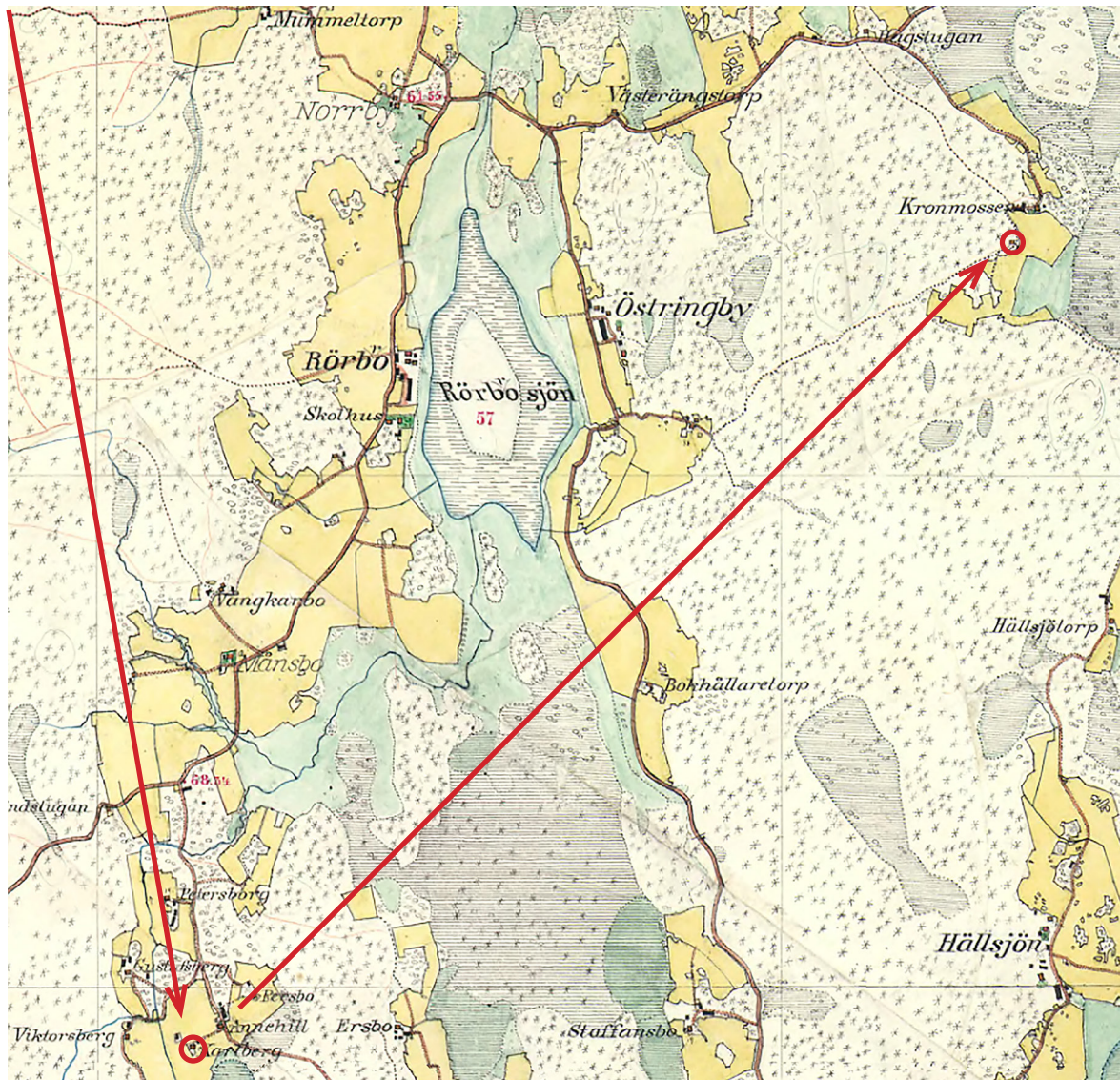
En anna historia som motsäger fegheten var när hon var till Seglingsberg, vägen dit var lång så hon tog genvägen över isen, som inte var i bästa skick, hon fick frågan hur hon skulle betett sig om hon gått igenom isen.

- Hå, ja ha fäll täppi te näsan å hålli oppi huve å gått på botten.
Blev svaret.

*Utsikt från Ösjötorp mot Öjesjön.
Det var nog inga träd som skymde
utsikten på hennes tid, förmodligen
var det äng där då.*

En titt i husförhörlängderna för åren 1908-1925, där ses att hon flyttar från Ösjötorp 1922 till Karlberg och därifrån flyttar hon till Kronmossen 1923 och enligt dödboken så dör hon den 6 augusti 1924 i Kronmossen av hjärtfel.

Enligt en artikel i "länstidningens Jul 1963" (vlt) på 1950-talet, skriven av Ture Blom.....

" Då Emma började bli gammal och skröplig ansåg kommunalmännen i Fläckebo det oansvarigt att ha henne boende i det ensliga och svårtillgängliga Ösjön. Att flytta henne till kommunalhemmet var otänkbart med en kvinna av hennes kaliber och järnvilja. Man beslöt en kompromiss, som hon kanske kunde godta. Vid Kronmossen fanns en mindre stuga intill gården. Där fick hon flytta in. Hon hade fortfarande en ko kvar, som hon tog med sig. Men det var besvärligt att föra kon till och från betet på Storängen morgon och kväll. Då våren kom och hon på nytt skulle börja detta gående fram och tillbaka, tröttnade hon, en morgon var både hon och kon borta. Rent intuitivt förstod vederbörande var hon var att finna: hon hade återvänt nattetid till sitt älskade Ösjön med sin ko. Då hon kom fram var spisen borta ur stugan. Hon högg då granris som hon lade sig på ute i en bod. Detta blev för mycket för den gamla kvinnan. Hon förkylde sig svårt och fördes till sonen Johan Eriksson i Ersbo. Där slutade hon sitt liv efter åtta månaders sjukdom hösten 1924. Hon var då 77 år gammal."

Här i den lilla stugan söder om själva Kronossen bodde Emma en tid.

Det kan nog stämma det som står i Ture Bloms artikel, hörsägnen brukar vara mer innehållsrika än strikta uppgifter i kommunala handlingar. Det låter väl troligt att hon den sista tiden bor hos sin son, men fortfarande är skriven i Kronmossen.

Dödboken F:7 sid. 77, för Fläckebo socken åren 1895-1927

Aug 6	Eriksson E ^a i Kronmossen, Lovisa Karl 1847-25/6	dotter
Hjärtfel	Begravd 18/8	i Fläckebo kyrkogård Karl's bidrag!

Emma Lovisa Karlsdotter

Född: 1847-06-25 Skultuna

Död: 1924-08-06 Fläckebo Kronmossen

Begravd: 1924-08-16 på Fläckebo kyrkogård

Dödsorsak: Hjärtfel

Ösjötorp finns bevarad än i dag och finns uppställd vid Gammelgården på Granudden, strax nedanför Fläckebo kyrka. Gammelgården sköts av Fläckebo Hembygdsförening. Torpet blev flyttat dit 1933 i samband med att museet startades.

På efterföljande sidor finns Ture Bloms artikel i sin helhet.

Kvinnan som var sin egen torpare

Ture Blom

Berättar om en originell kvinna i Fläckebo, som genom sin arbetsinsats kom allt tal om ”det svaga könet” på skam.

Fläckebo har av hävd kunnat uppvisa duktiga kvinnor. Den lilla bondsocknen har haft sin Oden-Disa, den hushållsföredöm-liga forntidskvinnan. Dagny Thorvall, folkbildare och socialreformator. Erik-Ers Mor (Johanna Eriksson) i Vefde, en bondhustru av stor arbetskapacitet. Till raden socknens legendariska kvinnogestalter får man också räkna ”Ösjö-Emma”, kvinnan som ensam brukade det lilla torpstället som en hel karl.

De flesta i socknen visste nog knappast vad hon egentligen hette, men det fullständiga namnet var Emma Lovisa Eriksson. Hon var född 1847 och dog vid 77 års ålder hösten 1924. Hennes man hette Johan Eriksson. Då han gick bort vid tämligen unga år 1883 stod Emma, vid 36 års ålder, ensam med fyra små barn det femte föddes efter mannens död. De brukade en mindre bondgård, som hon efter mannens död drev med hjälp av en dräng i fem år, varefter hon flyttade till en stuga i Rörebro. Efter något år flyttade hon till Ösjön, en liten torplägenhet lydande under Svanå bruk. Det var då hon blev Ösjö-Emma för allt folket.

Öjesjön, som den heter på kartan, är en enslig liten sjö omgiven av väldiga skogar och myrar. Trakterna kring denna sjö är sedan gammalt kända som mycket givande bärmarker: inte bara bönderna i Fläckebo och Väster Färnebo, utan även smederna i Svanå, Ramnäs och Seglingsberg fyllde där sitt behov av lingon och blåbär, ävensom mossarnas hjortron och tranbär.

Till Ösjön ledde ingen egentlig landsväg. De svårframkomliga vägarna kunde i bästa fall befaras med primitiva fordon. Framme vid sjön tog den slut: en gångstig gick sedan över skogar och mossar till

Seglingsberg. Den gamla sockengränsen mellan Väster Färnebo och Fläckebo delar sjön och på Fläckebosidan vid norra änden bodde Emma. Ungefär en kilometer därifrån på andra sidan sockengränsen fanns ett par andra småställen. Som så ofta var fallet, var grannsämjan mindre god och avläggset världens ände, dit sällan någon begav sig utan ärende: det var endast i bär- och jakttider som Emma såg människor av ”oknytt” slag kring sina marker.

För en yngre generation är väl Ösjö-Emma endast en legend. Men de äldre Fläckeboborna minns den originella kvinnan väl. En som i sin barndom i olika ärenden gästade hennes stuga är soldatsonen Edvin Brask, bruksarbetaren och träsnidaren i Surahammar. Fadern Alfred Brask, bodde medan han var i tjänst på sitt soldattorp i Rörebro: sedan han tjänat ut vid regementet köpte han ett mindre ställe vid Vrenninge. Edvin gick ibland till Emma och hjälpte henne att hugga pinnar. Från dessa besök har han många historier att berätta.

Hon hade ängsslog vid Rörebro, möjligen ingick den i arrendet. Denna äng slog hon själv, hon kunde hantera lien som vilken karl som helst – hon räfsade, bar ihop och stackade. På vinterföret körde hon sedan hem höet med en häst, som hon lånade från någon bonde.

Hemma i Ösjön hade hon två kor och en kviga. Sommartid behövde hon inte sörja för deras uppehälle, då de betade på skogen som alla andra kreatur på den tiden.

En gång då hon höbärgade vid Rörebro, överraskades hon av ett häftigt åskväder, strax innan hon i skymningen skulle bege sig hem. I det braskska soldattorpet, där hon sökte skydd mot ovädret, erbjöd man henne att ligga kvar över natten.

Men Emma gav sig inte. Hon skulle hem: hon hade ju djur att tänka på.

Från Rörbro fanns en gångstig genom skogen hem till Ösjön. Det var ändå kring fyra kilometer och gick över Röjsmossen. Ovanför Rörbro gick den genom en hage, där en flock ungdjur gick på bete.

Då Emma dagen efter återupptog sitt avslutna slätterarbete, och Brask frågade henne hur det gick att komma hem sa hon: -Dä geck fäll an, bara jag kom loss från kvigonen. Dom va rädda och ställde sej runt ikring mej. Men sen geck dä bra å hitta. Dä blixtra så dä va ljus som på dan”. En gång, då Edvin Brask var hos Emma för att hugga pinnar, hade hon bakat. Hon sa till pojken att gå ut i boden för att hämta spettet. Sen kom arbetarsonen insläpande med ett järnspett. Emma blev både road och arg: -Ja ha då aldrig sitt en tocken tokjävel! Ha du nånsin sitt, att dom ha järnspett nä dom baka? Och så fick han gå ut igen och hämta träspettet som kakorna skulle hänga på.

Emma var svår på att svära, men det ingick i hennes talessätt och det var en viss humor i hennes kraftord. Hennes dotterdotter berättade, att hon tillsammans med en flickvän kom till mormor en gång för att hälsa på. Gumman blev glad över ”så fint Stockholmsfrämmande”. Men då det var dåligt med väg hade de gått på en dikeskant. Efter en stund gick Emma fram till fönstret och tittade ut. Så sa hon efter en stund:

- Ocka tokdjävlar.

- Vilka då? Frågade dotterdottern.

- Jo, ni. Ni ha trampa ner i åkern.

För henne, som samlade foder var hon kom åt, var varje strå heligt.

Ösjö-Emma gick barfota från tidiga våren till sena hösten. Då hon hade ärende till bygden och skulle vara ”fin”, drog hon på sig ett par strumpskaft: hon var liksom mera ”klädd” då. Sin andakt förrättade hon hemma: hon hade långt till kyrkan och hon kunde rimligtvis inte komma dit barfota. På söndagarna läste hon Bibeln, spelade psal-

mer på munspel och sjöng emellanåt. Hon var således ingen irreligiös människa, fastän hon kryddade sitt språk med kraftord.

Detta barfotagående hade nog också en ekonomisk sida. Hon slet inga skor under sommarhalvåret och det var säkert ett stort plus i hennes strama livsföring. De små åkerlapparna som hörde till torplägenheten kunde inte ge mycket: sommartid kunde det väl bli några dagsverken i skördeandan vid Axholm eller Rörbro, annars hade hon sina två kor att lita till.

Hon gick den dryga milen gångstig över mossar och moras ned till Seglingsberg och avyttrade sina produkter, som kunde bli något smörkilo ibland från de båda korna. Kvigian eller gräskalven, som hon alltid födde upp, gav ju också en slant vid försäljning. Ösjö-Emma är ett typiskt exempel på, hur strävsamt och tilltagset folk förr kunde dra sig fram under de enklaste förhållanden.

Fastän boende vid en sjö hade Emma stor respekt för vatten. En gång då soldat Brask med sonen Edvin höll på att reparera Färjbron kom Emma och skulle fram. Man hade lagt några plankor i bredd, på vilka gående och cyklande kunde ta sig över till andra stranden. Men den i vanliga fall så karska gumman vågade inte gå. De måste leda henne över. På andra sidan träffade hon inspektorn vid Svanå bruk. Han hade någon skämtsam anmärkning om situationen och Emma, som var närmast allergisk mot allt som kunde räknas som överhet, satte igång en fruktansvärd utskällning av inspektorn.

Men en annan historia om Emma jävar på sitt vis hennes rädsla för vatten. Hon hade på väg till Seglingsberg tagit en genväg över sjön då isen var dålig. Då man frågade henne, hur hon skulle ha betett sig om det brustit, svarade hon:

- Hå, ja ha fäll täppi te näsan å hålli oppi huve å gått på botten.

Då Emma började bli gammal och skröplig ansåg kommunalmännen i Fläckebo det oansvarigt att ha henne boende i det

ensliga och svårtillgängliga Ösjön. Att flytta henne till kommunalhemmet var otänkbart med en kvinna av hennes kaliber och järnvilja. Man beslöt en kompromiss, som hon kanske kunde godta. Vid Kronmossen fanns en mindre stuga intill gården. Där fick hon flytta in. Hon hade fortfarande en ko kvar, som hon tog med sig. Men det var besvärligt att föra kon till och från betet på Storängen morgon och kväll. Då våren kom och hon på nytt skulle börja detta gående fram och tillbaka, tröttnade hon, en morgon var både hon och kon borta. Rent intuitivt förstod vederbörande var hon var att finna: hon hade återvänt nattetid till sitt älskade Ösjön med sin ko. Då hon kom fram var spisen borta ur stugan. Hon högg då granris och lade sig på ute i en bod. Detta blev för mycket för den gamla kvinnan. Hon förkylde sig svårt och fördes till sonen Johan Eriksson i Ersbo. Där slutade hon sitt liv efter åtta månaders sjukdom hösten 1924. Hon var då 77 år gammal.

Då Fläckebo Hembygdsförening skulle upprätta sin Gammelgård vid Granudden invid Fläcksjön befanns Ösjö-Emmas stuga särskilt lämpad att bilda stommen. Den är av så kallad Mora-typ med förstuga och stort kök samt en mindre kammare innanför köket. Dessutom är inbyggda i stugplanen ett par bodar med ingång utifrån. Stugan donerades av Svanå gård efter en hänvändelse till förvaltaren H. von Friesen. Flytten och uppförandet utfördes våren 1933. Där den nu står, uppklossad och prydlig, utgör den själva smycket i den vackra Gammelgården. Tyvärr är det lika väglöst till stugan nu, som då den stod i Öjesjön, varför en flyttning av hela Gammelgården är aktuell.

Ösjö-Emmas stuga står som minne och ett monument över en kvinna som var besatt av arbetets stolthet och tjusning: en självförverkligad människa, en människa som redde sig själv och krusade ingen. Hon levandegjorde Ibsenordet ”ensam är stark” och jävade totalt allt tal om det svaga könet. Hon tillhörde för att citera Jan

Fridegård. ”det stora arbetsfolket som lever tungt och dör tyst.”

Ture Blom

Ösjötorp 1919 med Öjesjön i bakgrunden

Foto: John Hellblom

Ösjö-Emma med sin ko, har fått besök av Erik Mauritz Brunnström, 1919

Foto: John Hellblom